

ZÁMEK LOUPEČIVÝCH RYTÍŘŮ

Pátek, 04 květen 2007

Když půjdíte půvabnou krajinou k Hrádku nad Nisou - nedaleko Liberce, poblíž trojmezí Čech, Německa a Polska na jednom z vrchů po pravé straně zámek. Jmenuje se Grabštejn a na okolí shlíží už od nepaměti. Již před 1256 na tomto vrchu stávalo hradiště, které později získal rod purkrabího z Donína od krále Přemysla Otakara II. jako lenní majetek. Klidu v našich zemích nikdy moc nebylo, a tak byl hrad několikrát dobýván.

Hlavně v pohnuté době husitských válek. Donínové, kteří se přiklonili ke katolíkům, byli husitům trnem v oku a tak v 1424 hrad téměř odolával jejich náporu. Tehdy je dobyt nebyl, avšak o pět let později padl do rukou tehdejšího nového majitele Chrastavy. Tím byl stoupenec husitů Mikuláš z Kaišperka (tu získal jako věno své ženy Markéty, sestry Jindřicha z Donína na Grabštejně). Plných pět let pak podnikal loupeživé výpady z Grabštejna do Lučice.

Lučičtí se s tím však nehodlali smířit a pokoušeli se zdejší hrad dobýt. Pravděpodobně z této linie opevnění s flankovacími věžicemi, dnes částečně zachované v hmotě jižního křídla. Opevnění bylo pravděpodobně pevné, neboť odolalo i soustředěnému několikátýdennímu náporu spojených vojsk lučického šlechtického a německých pánů. Poprvé lučičtí úspěšně nebyli, ale v roce 1435 se jim podařilo hradního pána zajmout. Jenže tím si moc nepomohli, protože nový pán – Jan Štěpánek ze Sán – byl to samé, jen v bílém (ten byl husitským polním hejtmánem). Lučičtí tedy znovu sebrali vojsko a hradu se zmocnili. Zdejší dominanta se vrátila do rukou Donína, tentokrát se jejím majitelem ale nestal Jindřich, ale Václav z Donína a šlechtice začali znovu – loupení a rabování (tenkrát bylo ve zdejších lesích šlechtických lapků víc než bylo zdravé – ne nadarmo se lučickým horám říká, že byly krajem skal a loupeživých rytířů). Teprve v 1450 po dlouhém obléhání Lučičtí se pán z Donína zavázal, že již nebude loupit na cizím. Ale ještě dlouhé roky trvalo došlo k definitivnímu urovnání sporů.

Krátce po vykoupeném klidu ovšem zadlužení Donínové hrad prodali a tak se v roce 1562 stal majitelem císařská rada a místokancléř dr. Jiří Mehl ze Stálic, který starý gotický hrad velkolepě přestavěl.

Na místě původního hradu tak vznikl reprezentativní renesanční zámek. Zcela změnila podobu i původní kaple sv. Barbory, dnes umístěná mezi nejpatřivější renesanční prostory českého venkova.

Podobu, kterou Grabštejn získal za Mehla nesetřelo ani několik dalších přestaveb a oprav. Z díla kterého Mehl vybudoval, se však dlouho netrvalo. V roce 1586 byl donucen hrad a zámek prodat. Novým vlastníkem se stává Mehlův přítel, Ferdinand Hoffmann z Grünenbühlu.

Během třicetileté války se v mohutném opevněném zámku na několik let zabydlela švédská posádka. Ani další roky nebyly ve zdejší kraji lehké – během třicetileté války byl hrad pobořen a císař Leopold I. v sedmáctém století nařídil po roce 1655 zbořit hradní hradiště. Po válce zámek získali Trauttmannsdorffové, ale ani takto vlivný rod nedokázal zvrátit rozhodnutí o zboření opevnění. V roce 1704 získali Grabštejn i s panstvím Gallasové, aby jej připojili ke svým severočeským državám se stávkou ve Frýdlantu. Dnešní podobu získal hrad díky jim - a to kolem roku 1782. Po požáru odesát jedna let později pak byl sněžen o jedno patro. V roce 1818 byl pak byla část renesančního zámku (nazývaná Nový zámek) přestavěna ve stylu klasicismu a jeho okolí zahradníci upravili v rozsáhlý zámecký park s řadou vzácných dřevin. Naproti tomu Starý zámek si dodnes uchoval původní renesanční podobu. Bohužel, zdejší zámky vždy nesloužily jako památníky starých časů a tak od roku 1953 areál užíván armádou. Několika přestavbami dolního přehradí získal novou podobu i dnešní Nový zámek. Ten

dnes slouží jako kasárny a je zde výcvikový prostor pro služební psy. Horní část s hradním jádrem, Starý zámek byl v roce 1992 po padesátileté odmlce opětovně zpřístupněn, ačkoliv zde stále probíhají rozsáhlé opravy. Nejatraktivnější částí objektu je bezesporu zámecká kaple sv. Barbory, jejíž interiér zdobí cenné fresky ze 16. století.

Jako rozhledna slouží středová hradní věž, která umožňuje široký rozhled do trojmezí. V zámku je tajná chodba a další zámecké sbírky. Hrad rozkvetl také díky patriotovi z přilehlé obce Chotyně, sólistovi Národního divadla v Praze Lukovi Velemu. Jím podané benefice činí hradu rok co rok už patnáct let peníze, které památku zvelebují, a na něm by se v dobách nejpotebnějších záchranných prací nepomyslelo. Chyťte si sice mobilní obvyklý na jiných hradech, turisté ale díky beneficím mohou obdivovat zrestaurované barokní varhanní pozitiv, obrazy v Galerii svaté Barbory nebo si ve věžích vychutnat pohled na osvětlený hrad.

V benefických samotných sehraji členové Národního divadla operní představení, jejich neopakovatelná atmosféra získává každým rokem na větší oblibě. Navštívníci si dnes kromě východního křídla mohou projít téměř celou nejatraktivnější prohlídka severního křídla, kde se navštívníci podívají do sklepů a mohou vystoupat až na okrouhlou věž, nejvýznamnější památku na nejstarší fázi stavebních dějin Grabštejna.

V létě hrad oživí představeními loutkoherců, hudebními trhy nebo dobovými večerními tanečními vystoupeními. Přiznávce si načas také každoročně World fest, festival alternativní, etnické a duchovní hudby a divadla.

Pavla